

SIGYN*

SANASTO

Ajaa piihin: hidastaa tai pitää laiva mahdollisimman paikoillaan merellä säätämällä purjeet siten, että osa purjeista työntää laivaa eteenpäin ja osa taaksepäin.

Brassata: ahtaa eli kääntää raakoja ja samalla niissä olevia purjeita haluttuun suuntaan tuulen suhteen.

Hollannikkaat: Puukengät eli hollannikkaat olivat yleinen jalkine merenkulkijoiden keskuudessa.

Hytti: Laivassa majoitusta varten oleva huone.

Isomasto on laivan korkein masto. Laivassa, jossa on kolme tai sitä useampi masto, on isomasto keulasta katsoen toinen masto. Sigynin mastot ovat keulasta katsoen fokkamasto, isomasto ja mesaanimasto.

Jiikata: vetää purje kokoon raa-alle kannelta käsin köysistä vetämällä, samaan tapaan kuin laskosverho vedetään ylös.

Jungmanni: Kokemattomia ja ensimmäisellä purjehduksellaan olevia miehistön jäseniä kutsuttiin aiemmin jungmanneiksi. Sanan alkuperä on vieraissa kielissä. Vaikkapa ruotsinkielien en ungman ja saksankielien ein junger Mann tarkoittavat nuorta miestä.

Kabyysi eli byssa eli laivakeittiö

Kajuutta: Päällystön asuintila laivalla.

Kansimies: Kannella ja kansitöissä työskentelevä miehistön jäsen, matruusi, -puolimatruusi tai jungmanni.

Kapteeninsalonki: kapteenin edustustila ja olohuone kajuuttarakennuksessa.

Kapteenska: kapteenin puoliso

Kapteeni, ”kapu” on laivan päällikkö.

Kauppalaiiva on laiva, joka kuljettaa lastia tai ihmisiä maksua vastaan.

Keula: laivan kapeneva etuosa

Koija: laivan kiinteä, seinään kiinnitetty sänky. Joissakin laivoissa nukuttiin riippumatoissa.

Kompassi: navigoinnin eli merellä suunnistamisen apuväline, joka osoittaa ilmansuuntien sijainnit. Sigynin kompassi on ruorin edessä omassa kaapissa

Laivakello: merkinantokello laivassa. Sigynillä on kaksi laivakelloa, toinen perässä ruorin lähellä ja toinen keulassa.

Laivakissa: laivassa mukana kulkenut kissa, jonka tärkein tehtävä oli hiirten ja muiden tuholaiden pyydystäminen. Usein laivakissat olivat laivaväen tärkeitä lemmikkejä.

Laivakorppu: laivoissa ennen käytetty pitkään säilyvä miehistön ruoka. Laivakorput olivat kovia, jauhoista ja vedestä valmistettuja ja kuivattuja keksejä. Kovia korppuja pehmitettiin kastamalla juomaan tai liemeen. Niistä käytettiin myös muhennosten tai kastikkeiden ainesosina.

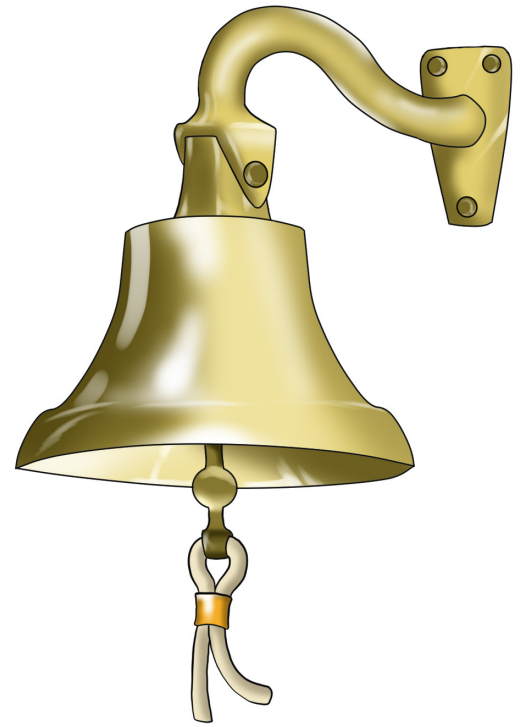
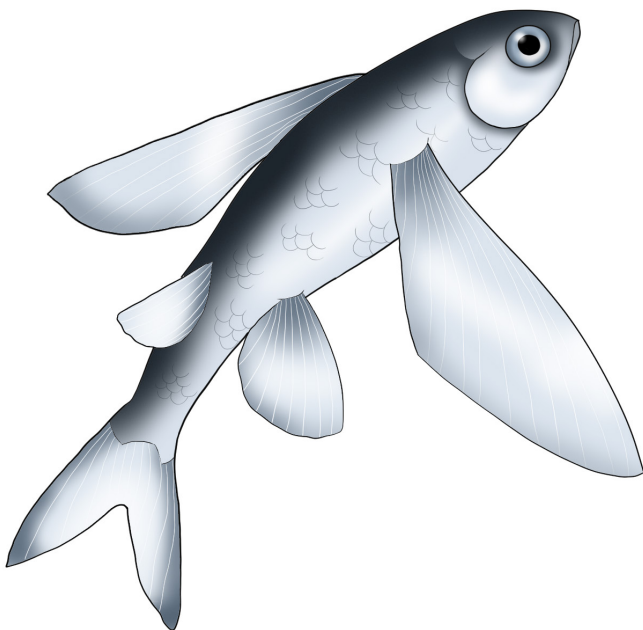
Laskea solmuja lokiliinan avulla: mitata laivan nopeutta. Lokiliina on kelalla oleva köysi, jonka päässä on levy ja jossa on solmuja tasavälein. Levy ja köyttä laskeaan mereen sovitun ajan verran. Ajan kuluttua loppuun voidaan mereen veteen juosseiden solmujen perusteella laskea laivan nopeus. Solmu on tänä päivänäkin merenkulussa käytettävä nopeusyksikkö.

Laskiämpäri: likasanko jota voitiin käyttää vessana ja roskiksena.

Lastata: tehdä kuormaa, siirtää laivaan kuorma, jota sen on tarkoitus kuljettaa.

Lasti: laivan kuljettama kuorma. Sigynin lasti oli useimmiten erilaista puutavaraa, kuten lautoja ja pöllejä.

Lentokala eli Liitokala: Liitokalojen rintaevät ovat poikkeuksellisen suuret, ja niiden avulla kalat voivat tehdä lyhyitä lentomatkoja ilmassa merenpinnan yläpuolella. Liitokalat lentelevät joskus myös laivan kannelle asti. Liitokaloja tavataan lämpimillä merialueilla.

Lossata: purkaa lastia, eli siirtää laivan kuljettama kuorma ulos laivasta.

Luovia: purjehtimista vastatuulen suuntaan. Suoraan vastatuuleen ei pysty purjehtimaan, joten purjelaivan on purjehditettava sivuvastaiseen tuuleen ”siksakkia” kääntyen ja vaihtaen halssia eli laivan tuulenpuolta.

Lyödä klyyssitulpat: asentaa tulpat klyysiin, eli reikään tai uraan jonka kautta köysi tai ketju ohjautuu. Sigynillä lyötiin klyyssitulpat laivan kyljessä oleviin ankkuriketjingin reikiin estämään meriveden tuleminen sisään purjehduksen aikana.

Matruusi: on kansihenkilöstöön kuuluvan kokeneen merimiehen ammattinimike kauppalaivoissa. Purjelaivoissa matruusit työskentelevät vahdeissa vahtipäällikön alaisuudessa. Purjelaivassa matruusin töitä ovat esimerkiksi tähystäminen, ruorinpito, purjeiden käsittely sekä laivan kunnossapitotyöt.

Messipoika: Stuertin tai kokin ja päällystön apulainen, jonka työtehtäviä olivat tiskaaminen, siivoaminen, tarjoilu ja erilaiset aputyöt sekä ruoan tarjoilu päällystölle. Messipoika oli usein jonkun päällystön kuuluvan sukulainen.

Miehistö: kauppalaivassa suorittavia töitä tekevät henkilöt, esimerkiksi kansitöitä tekevät matruusit. Miehistön lisäksi laivassa on myös päällystö.

Mitata pilssivedet: tarkistaa laivan pohjatilaan, eli pilssiin, kertyneet vedet.

Navigoida: määrittää sijainti merellä sekä suunnitella ja löytää oikea reitti.

Nikkaroida: tehdä puutöitä tai rakennella.

Paapuuri: laivan vasen puoli kulkusuuntaan nähden, eli perästä keulaan katsoen. (Katso myös Styyrpuuri)

Parkki: parkki on 3-5-mastoinen purjelaiva, jonka kahdessa etummaisessa mastossa on nelikulmaiset raakapurjeet ja takimmaisessa mesanimastossa ainoastaan kookas kahvelipurje.

Perämies: kapteenista seuraava esihenkilö, kapteenin lähin alainen. Perämiehellä on suuri vastuu aluksesta sekä lastinkäsittelystä.

Pestata: ottaa töihin, palkata. Juontuu ruotsinkielen sanasta fästa.

Pilssi: laivan alimman lattitason alla oleva tila. Pilssivesi on pilssitilaan päässyttä vettä. Puiset purjelaivat vuosivat aina jonkin verran, ja kertynyt vesi piti tyhjentää säännöllisesti pois.

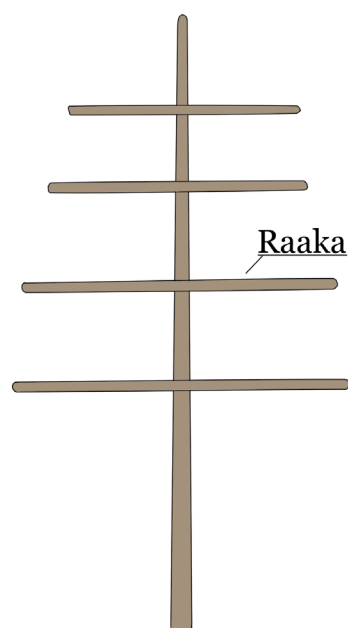
Päällystöä ovat laivassa johtavissa töissä työskentelevät henkilöt. Sigynin päällystön kuuluvat laivan päällikkö eli kapteeni, perämiehet, konstaapeli ja joillakin matkoilla kokki-stuertti.

Päällystömessi: Päällystön ruokailutila

Raaka eli raakapuu on mastoon keskikohtaan kiinnitetty vaakasuora puomi. Raakapurje on yläreunastaan kiinnitetty raakapuuhun.

Reivata: pienentää purjeen pinta-alaa esimerkiksi sitomalla osa purjeesta kokoon. Purjeita pienennetään, kun tuulen voima käy liian kovaksi ja vaarana on takilan vahingoittuminen.

Reelinki: laivan parras, eli laidan ylin osa. Sigynin kannella voi nojata reelinkiin ja katsella merelle.

Ruori: Laivan ohjauslaite, joka muuttaa peräsi-
men asentoa ja näin muuttaa laivan kulkusuun-
taa. Sigynin ruori on puinen, suuri ohjauspyörä
ja se sijaitsee laivan peräosassa.

Ruuma: laivan kannen alainen lastitila, jossa
säilytettiin laivan kuljettava kuorma.

Ryystää sluurinkia: syödä sluurinkia. Sluurinki
oli tavallinen ruoka raskasta työtä tekeville, sillä
se voitiin valmistaa yksinkertaisissakin olosuh-
teissa. Sluurinki-muhennos sisälsi paistettua
suolalihaa, jauhoja, ryynejä ja perunaa tai muita
juureksia. Samantapainen erityisesti merenkul-
kijoiden suosima ruokalaji oli lapskoussi, joka on
perunasta, juureksista ja suolalihasta keitetty
muhennos.

Skanssi: miehistön asuin- ja ruokailutila. Sigynillä skanssin seiniä kiertävät kerrossängyt ja kes-
kellä tilaa on pöytä. Miehistö säilytti tavaroitaan omissa arkuissaan skanssin seinustoilla. Sigy-
nin skanssissa ei ole lämmitystä, mutta luukun kautta saatiin seinän takana sijatsevan kapyysin
lämpöä.

Styrrpuuri: laivan oikea puoli kulkusuuntaan nähden, eli perästä keulaan katsoen.

Sumppi eli kahvi.

Takila tarkoittaa aluksen mastoja, puomeja ja niitä tukevia haruksia ja vantteja sekä köysistöä.

Tilkitä eli rivetä: puulaivan kylkilautojen välisten saumojen tiivistäminen. Saumat tukitaan
lyömällä esimerkiksi pellavasta ja tervasta tehtyä, paksua nöyhtää muistuttavaa rivettä lautojen
väliin. Purjelaivaa huollettiin matkojen aikana säännöllisesti riveämällä.

Timpurin sappi: Timpurin työ- ja asuintilan nimitys Sigynillä.

Timpuri: puutöihin erikoistunut tärkeä ammattilainen laivassa, puuseppä tai kirvesmies. Pui-
ssa rahtilaivassa oli paljon huollettavaa matkan aikana ja esimerkiksi erilaisia lasteja varten tehtiin
erilaisia puisia rakenteita. Timpuri ei usein osallistunut vahteihin, vaan työskenteli ainoastaan
päivisin.

Tähystäjä: tähyillä ja tarkkailla ympäristöä merellä. Tähyistäjä seisoi laivan keulassa ja antoi ha-
vainnoistaan merkkejä laivakellolla. Tähyistäjä toimi laivan silminä. Tähyistysvuoro oli tärkeä osa
vahtia.

Uiva telakka: Sigynin ympärillä on allasta muistuttava liikuteltava telakka, joka suojaa laivaa ja
helpottaa huoltotöitä.

Vahti: Vahdilla tarkoitetaan kahta hieman eri asiaa. Vahdilla tarkoitetaan työvuoroa. Vahtiin
osallistuvaa työryhmää sanotaan myös vahdiksi. Sigynillä miehistö jaettiin kahteen vahtiin, jotka
olivat vuorotellen töissä. Työvuorojen pituus oli neljä tuntia, jonka jälkeen oli neljä tuntia vapaa-
ta. Vapaavahdilla nukuttiin, syötiin ja hoidettiin omia asioita. Myrskyssä tai muissa erityistilais-
teissa myös vapaavahtilaiset käskettiin töihin.

